

	Pag.
V. Verba affectiva	140
VI. Verba timoris	141
VII. Verba prohibitiva	142

CAPUT SEXTUM.

De ceteris orationis modis.

I. Modus finalis	143
1. Finalis per particulas	143
2. Finalis per participium	145
3. Finalis per gerundium	146
4. Finalis per supinum	147
5. Finalis per infinitum	147
II. Modus causalis	147
1. Causalis per particulas	147
2. Causalis per participium	149
III. Modus conditionalis	150
IV. Modus temporalis	153
1. Temporalis per particulas	153
2. Temporalis per participium	155
3. Temporalis per gerundium	158
V. Modus correlativus	159

Appendices.

Appendix ad n. 84 et 86	162
Appendix ad n. 98	168
Appendix ad n. 130	168
Appendix ad n. 212	169
Appendix ad n. 222 et sqq.	171
Appendix ad n. 249	172
Appendix ad n. 301	172
Appendix ad n. 326	173
Appendix ad n. 330	174
Appendix ad n. 331	174
Appendix ad n. 336	175
Appendix ad n. 347	175

LIBER PRIMUS.

CONSTRUCTIO PARTIUM
ORATIONIS.

CAPUT PRIMUM.

DE CONCORDANTIIS.

I. Concordantia nominis substantivi. — II. Concordantia nominis adjectivi. — III. Concordantia pronominis relativi. — IV. Concordantia verbi.

I. Concordantia nominis substantivi.

* I. *Substantiva concordant casu (a), licet discordent numero (b) et genere (c):*

a.

CIC. Apud *Herodotum*, *patrem* historiae, sunt innumerae fabulae.

CIC. Legimus epistolas *Corneliae*, *matris* Gracchorum.

b.

LIV. Pergo ad delendam *urbem Vejos*.

VIRG. Coridon ardebat *Alexin*, *delicias* domini.

c.

CIC. Quid dicam de *thesauro* omnium rerum, *memoria*?

LIV. *Virgines* Vestae legit, Alba oriundum *sacerdotium*.

2. *Tamen, si alterum substantivum habeat utriusque generis formam, eligitur commoda:*

CIC. Iste homo, acerrimus bonorum *expulsor*, annum et sex menses nihil petit.

CIC. O vitae dux, *expultrix* vitiorum, *philosophia*.

MART. Terrarum *dominum* pone *supercilium*.

CIC. *Voluptates*, blandissimae *dominae*, animum a virtute detorquent.

† 3. *Observe illa:*

CIC. Archias se ad scribendum contulit *Antiochiae*, celebri quondam *urbe*.

CIC. Milites *Albae* constiterant, in *urbe* opportuna.

4. *Observe iterum illa, ubi alterum substantivum est genitivi instar:*

LIV. Cetera *multitudo*, *decimus quisque* ad supplicium lecti¹.

SALL. *Capti* ab Jugurtha, *pars* in crucem acti, *pars* bestiiis objecti sunt.

II. Concordantia nominis adjectivi.

* 5. *Adjectiva*² *concordant substantivis*³ *genere, numero et casu:*

VIRG. *Maximus heros* maternas agnovit *aves*.

PLAUT. Utinam aut *hic surdus* aut haec *muta* sit.

CURT. *Parva scintilla* magnum excitavit *incendium*.

† 6. *Adjectiva copulatis concordant plurali numero (a) vel singulari (b):*

a.

CIC. Ei sunt *adjunctae pietas*, *bonitas*, *liberalitas*.

¹ Quasi: *ceterae multitudinis decimus quisque* . . .

² Et quaecumque adjectivorum ritu adhaerescunt substantivis.

³ Aut agentibus vicem substantivorum.

LIV. Hippocrates et Epicycles *nati* sunt Carthagine.

CIC. In decemviris *neque* ego *neque* Caesar *habiti*.

b.

CIC. Lex Aelia et Fusia *eversa* est.

LIV. Pax *veniaque* ab diis *impetrata*.

SUET. Jus *arbitriumque* illi *permissum*.

7. *Si per cum substantiva jungantur, adjectivum plurali numero (a) vel singulari concordat (b):*

a.

OV. Iliia *cum* Lauso de Numitore *sati*.

JUST. Filium Alexandri *cum* matre *custodiendos* mittit.

OV. Sors eadem *Ismarios* Hebrum *cum* Strymone *siccat*¹.

b.

CIC. *Occisus* est *cum* liberis M. Fulvius *consularis*.

CIC. Domitius *cum* Messala *certus* esse videbatur.

8. *Si copulata fuerint varii generis, adjectivum concordat propiori (a) aut nobiliori (b)² aut ponitur neutro genere (c)³:*

a.

LIV. Senatus consultum *litteraeque* in Etruriam *missae*.

CIC. *Plenum* forum et *basilicas* istorum hominum *videmus*.

LIV. Patres decrevere *legatos sortesque* oraculi Pythici *expectandas* esse.

b.

TER. Jam pridem *pater* mihi et *mater* *mortui* sunt.

LIV. Decem *ingenii*, decem *virgines*, *patrimi* omnes.

¹ H. e.: Hebrum et Strymonem Ismarios.

² Neutrum nobilius habetur prae muliebri.

³ In rebus, non personis.

VARRO. Cererem *et* Liberum invoco, quod *horum* fructus maxime necessarii sunt.

c.

LIV. Phormiis nuntiatum est portam murumque de coelo *tacta*.

CIC. Moderati habitus affectionesque *apta* sunt ad naturam.

LIV. Naturâ *inimica* sunt libera civitas *et* rex.

9. *Etiamsi res copulatae sint ejusdem generis, licet dari neutrum:*

SALL. Ni virtus fidesque vestra *spectata* mihi forent.

CIC. Stultitia *et* temeritas *et* intemperantia sunt *fugienda*.

† 10. *Collectivis dare licet adjectivum plurale:*

VIRG. Titania *pubes* fulmine *dejecti*.

LIV. Fit concursus *populi mirantium*, quid rei esset.

LIV. Propalam in foro ingens *turba circumfusi* fremebant.

11. *Observe in distributione concordantiam:*

LIV. *Cornua dextrum* ad castra, *laevum* ad urbem tendit.

SUET. Duobus *Sextis*, *Pompeio et Appuleio*, consulibus.

12. *Superlativa (a, b) et numeralia (c, d) concordant ut cetera adjectiva (a, c) vel petunt genus a regimine (b, d):*

a.

CIC. *Indus*, omnium fluminum *maximus*.

PLIN. *Hordeum*, frugum omnium *mollissimum*.

b.

PLIN. *Velocissimum animalium* est delphinus.

PLIN. Venenis coturnices pinguescunt, *placidissima animalium*.

c.

CIC. Decem *millia* talentum Gabinio ait esse *promissa*.

LIV. *Caesa* ad viginti *millia* hominum.

d.

CURT. Duo millia *Tyriorum* crucibus *affixi*.

LIV. Septem millia *hominum* in naves *impositi*.

13. *Adjectivum suppositi (a) attrahitur aliquando ad praedicatum (b), maxime in pronomibus (c):*

a.

JUST. *Semiramis credita* est puer.

b.

CIC. Non omnis *error stultitia dicenda* est.

TER. *Paupertas* onus mihi *visum* est.

LIV. Et *ludi fuerunt Megalesia appellata*.

c.

CIC. Hominis summum *bonum* quaeremus; *is* autem esset nihil nisi animus.

VIRG. Sed *revocare* gradum, *hoc* opus, *hic* labor est.

SALL. In fuga salutem *sperare*, *ea* vero dementia est.

14. *Sunt, quae concordant graeco more:*

OV. *Turpe* senex *miles*, turpe senilis amor.

CIC. *Turpitude* *pejus* quam dolor.

VIRG. *Varium* et mutabile semper *femina*.

15. *Quaedam concordant subaudito:*

CIC. Actioni *primas* dedisse Demosthenes dicitur.

CELS. Ne ex hac quidem causa sudanti *frigida* bibenda est.

PLAUT. Venio ad macellum: rogito pisces; indicant caros, *agninam caram*, *caram bubulam* et *vitulinam*.

III. Concordantia pronominis relativi.

* 16. *Nomen, quod praecit relativo, appellatur antecedens (a); quod subit, consequens (b):*

a.

CIC. Exstat *oratio* C. Gracchi, qua in oratione multa in *Pisonem* dicuntur.

b.

CIC. Exstat oratio C. Gracchi, qua in *oratione* multa in Pisonem dicuntur¹.

17. *Relativo, si ponitur adjective, non est antecedens:*

PLAUT. *Quas* tu mihi tabulas, *quos* luscos liberos somnias?

PHAEDR. O *qui* tuarum, corve, pennarum est nitor!

CIC. *Quae* celebritas oppidorum, *qui* agri, *quae* fruges!

* 18. *Relativum concordat antecedenti genere et numero (a), consequenti etiam casu (b):*

a.

CIC. Recordare de *ceteris*, *quos* adesse vides.

NEP. *Suam existimationem* agi putabat, *qua* nihil habebat carius.

CIC. *Id* maxime quemque decet, *quod* est cujusque maxime suum.

b.

CIC. *Quam* domum nemo sine lacrymis praeterire poterat, hac te in domo diversari non pudet?

QUINT. Timeo ne, *quos* porrexerim *cibos*, venena fiant.

CIC. *Quibus* de *rebus* ad me scripsisti, coram videbimus.

19. *Relativum concordat personae antecedentis:*

TER. Hoc *mea* non refert, qui *sum* natu major.

CIC. Oh *te* ferreum, qui illius periculo non *movearis*!

CIC. *Me* caecum, qui haec non *viderim*!

20. *Relativum ad varia pertinens concordat generi nobiliori (a), vel ponitur in neutro (b):*

¹ Quae, ut vides, sunt unum idemque.

a.

CIC. Propter summam et *doctoris* auctoritatem et *urbis*, *quorum* alter te scientia augere potest, altera exemplis.

b.

LIV. *Naves captivosque*, *quae* ad Chium capta sunt, restitui postulabat.

CIC. Repetebant *deos penates*, *aras*, *focos*, in *quae* tu invaseras¹.

† 21. *Si intersit relativum inter duo nomina, quorum alterum praedicetur de priore, potest alteri (a) vel priori concordare (b):*

a.

LIV. Quinctius trans Tiberim colebat *agrum*, *quae* *prata* Quinctia vocantur.

CAES. Venerunt *Vesuntionem*, *quod* est oppidum Sequanorum.

COLUM. Solent fastidia ciborum afferre *incrementa* linguae, *quas* *ranas* veterinarii vocant.

b.

VARRO. Ne vulnerentur a bestiis, imponuntur canibus *col-laria*, *quae* vocantur *maelium*.

LIV. Herculi sacrificium fecit in *loco*, *quem* *Pyram* vocant.

OV. Parte locant *clivum*, *qui* tunc erat ardua *rupes*.

22. *Raro attrahitur antecedens ad casum relativi (a); longe rarius attrahitur relativum ad casum antecedentis (b)²:*

a.

TER. *Eunuchum*, *quem* dedisti mihi, *quas* turbas fecit!

PLAUT. *Naucratem*, *quem* convenire volui, non erat in navi.

VIRG. *Urbem*, *quam* statuo, vestra est.

¹ Atque haec de rebus, non de personis.

² Haec alii aliter explicant; sed haec est omnium verissima et facillima explicandi ratio.

b.

LUCIL. Quum scribas et agas aliquid *eorum*, quorum consuevisti, gaudeo.

LIV. Raptim, *quibus* quisque poterat, *elatis* agmen migrantium impleverat vias¹.

23. *Suppresso aliquando antecedente, concordat relativum subeunti substantivo:*

CIC. Si mihi permisisses rem, *qui meus amor* in te est, confecissem.

QUINT. Hoc si scisses, *cujus pietatis* es, nemo te antecessisset.

CIC. Utrum admonitus, an, *qua* iste sagacitate est, sine ullo duce pervenerit, nescio.

24. *Relativum redditur aliquando ad subauditum:*

HIRT. Caesar alteram alam mittit, *qui* satagentibus occurrerent.

CIC. Nostra, *qui* remansissemus, caede te contentum esse dicebas.

CIC. Disputationis fuit extremum de immortalitate animorum; *quae* se in quiete per visum ex Africano audisse dicebat².

IV. Concordantia verbi.

* 25. *Verba suppositis concordant numero et persona:*

VIRG. Dum tu *sectaris* apros, ego *retia servo*.

CIC. *Nihil est liberale*, quod non idem justum.

CIC. *Erant* in Torquato plurimae *litterae*, nec eae vulgares.

26. *Verba suppositis copulatis concordant numero plurali (a) vel singulari (b):*

¹ H. e.: Raptim elatis *iis*, *quae* quisque poterat (efferre).

² Cetera de relativo habes in n. 305 et sqq.

a.

PHAEDR. Ad rivum eundem lupus *et* agnus *venerant*.

PHAEDR. Vacca *et* capella *et* patiens ovis injuriae socii *fuere* cum leone.

CIC. *Frons, oculi, vultus* saepe *mentiuntur*.

b.

CIC. Lucus ille *et* haec Arpinatium quercus *agnoscitur*.

CIC. *Egit* pater *et* filius, ut tibi sponderemus.

CIC. Virtus *et* honestas *et* pudor cum consulibus esse *cogebat*.

27. *Item personae nobiliori (a) vel propiori (b)¹:*

a.

CIC. *Ego* fratresque mei pro vobis arma *tulimus*.

TER. Haec si neque *ego* neque tu *fecimus*, non sivit egestas facere nos.

CIC. In decemviris neque *ego* neque Caesar habiti *essemus*.

b.

CIC. Et ego *et* Cicero meus *flagitavit*.

CIC. Vos ipsi *et* *senatus* frequens *restitit*.

CIC. Sextium quanti facere debeam, et tu *et omnes* homines *sciunt*.

28. *Si per cum personae jungantur, verbum concordat singulari numero (a) vel plurali (b):*

a.

CIC. Tu ipse *cum* Sexto quid *cogites* scire velim.

CIC. Domitius *cum* Messala certus esse *videbatur*.

b.

SALL. Bocchus *cum* peditibus, quos filius ejus adduxerat, postremam aciem *invadunt*.

¹ Nobilior est prima prae secunda et haec prae tertia.

CIC. Caesar *cum* Scipione leges *contulerunt*.

LIV. Dux *cum* aliquot principibus *capiuntur*.

† 29. *Collectivis (a, b) et partitivis (c, d) concordant verba plurali numero (a, c) vel singulari (b, d):*

a.

OV. Thura *ferant placentque* novum pia turba Quirinum.

PLAUT. Magna *pars* morem hunc *induxerunt*.

LIV. Magna *multitudo* perditorum hominum *convenerunt*.

b.

VIRG. *Pars* densa ferarum tecta *rapit* sylvas.

CIC. *Multitudo* contulit se ad eam disciplinam.

CIC. Illo die *gens* ista Clodiana, quod facere *voluit, effecit*.

c.

SALL. *Alius* alio more viventes incredibile est quam facile *coaluerint*.

TER. *Aperite* aliquis actutum ostium.

CURT. Sibi *quisque* habeant, quod suum est.

d.

SUET. Damnati omnes *alius* alio castu *periit*.

CIC. Suam *quisque* videri *vult* afferre sententiam.

30. *In distributione datur pluralis numerus (a) vel singularis (b):*

a.

LIV. Palatium *Romulus, Remus* Aventinum *capiunt*.

LIV. Ita duo deinceps reges, *ille* bello, *hic* pace civitatem *auxerunt*.

b.

CAES. Gallos ab Aquitanis *Garumna* flumen, a Belgis *Sequana* dividit.

LIV. Duo ordinarii consules, *alter* morbo, *alter* ferro *periisset*.

31. *Saepe verbum subauditur e proximo:*

CIC. Haec si ego dixero, incredibilia videbuntur; si vos, facile fidem invenerint.

CIC. L. Luculli virtutem quis? At quam multi villarum magnificentiam imitati sunt!

CIC. Olim cum regnare existimabamur; non tam ab ullis quam hoc tempore observor a familiarissimis Caesaris.

32. *Sum attrahitur aliquando ad praedicatum:*

CIC. Tui consulatus *fuit* initium ludi Compitalitii.

SEN. Magnae divitiae *sunt* composita paupertas.

OV. Quas geritis vestes, sordida lana *fuit*.

CAPUT SECUNDUM.

DE CONSTRUCTIONE.

I. Constructio nominis substantivi. — II. Constructio nominis adjectivi. — III. Constructio pronominis. — IV. Constructio verbi. — V. Constructio participii. — VI. Constructio gerundii. — VII. Constructio supini. — VIII. Constructio ceterorum verbalium. — IX. Constructio adverbii. — X. Constructio praepositionis. — XI. Constructio conjunctionis. — XII. Constructio interjectionis.

I. Constructio nominis substantivi.

* 33. *Substantivum nomen fert genitivum (a) et ablativum (b), cui praepositio (c) saepe adjungitur*¹:

a.

CIC. Somnus est imago *mortis*.

TAC. Maluit patrati quam incepti *facinoris* reus esse.

PHAEDR. Quum cepissent cervum vasti *corporis*, sic est loquutus leo.

¹ Plura de genitivo et ablativo habes in n. 224 et sqq. et in n. 244 et sqq.